The Jerusalem Report

The National Authority for Yiddish Culture
הרשות הלאומית לתרבות היידיש
נאַציאָנאַלע אינסטאַנץ פֿאַר ייִדישער קולטור

A Yiddish revival

Yiddish culture is alive and well in Israel

A Yiddish revival

1 Saluting Yiddish
Minister of Culture and Sport Miri Regev greets readers

2 For the love of Yiddish
Sarah Ziv, chairwoman of the National Authority for Yiddish Culture, is optimistic about the future of the *Mama Loschen* in Israel
By Ilan Evyatar

4 Breathing Yiddish
Poet Rivka Basman Ben Haim writes in Yiddish to keep in herself the memory of those 'who did not reach the shore'
By David Stromberg

6 A master of disguise
Through creative and alternative methods, Yiddish is being revived and reinserted into Jewish culture and the students of this quiet renaissance are often caught by surprise by the emotional magnitude of its impact
By Noa Amouyal

Editor: Ilan Evyatar
Art Director: Michal Cohen Eckstein
Business Development Manager:
Revital Yakin Krakovsky
revitalyk@jpost.com

Cover illustration by Avi Katz

The National Authority for Yiddish Culture
הרשות הלאומית לתרבות היידיש
נאַציאָנאַלע אינסטאַנץ פֿאַר ייִדישער קולטור

In Deep Appreciation
To the Ministry of Culture and Sport for its continuous support
To the Chairman and members of the board of directors for their dedication to the preservation and development of Yiddish language and culture in Israel

Dr. Bar-Lev Batia
Barel Haya
Prof. Ben Mordechai Yitzhak
Prof. Cohen Nathan
Prof. Chodick Gabriel
Galay Asaf
Dr. Irit Fogel Geva
Kopeld Carmella
Dr. Natan Soly
Dr. Ronen Dan
Rubinstein Shmuel
Treistman Israel
Vishinsky Shlomo
Winter Henya
Prof. Wirth-Nesher Hana
Dr. Yushkovsky Mordehay
Zemeli Malka
Dr. Ziv Sara, Chairman

Judit Solel, Executive Director

The National Authority for Yiddish Culture 17 Kaplan St. Tel Aviv 6473418 Tel. 972-3-6006325
E-mail: Yiddish@yidreshut.co.il Web: Yiddish-rashutleumit.co.il

Saluting Yiddish

COURTESY

I salute the The National Authority for Yiddish Culture. I am grateful to Chair Dr. Sarah Ziv and the other members of the boards for their work in promoting the language and culture of Yiddish among Israelis and abroad.

Our history is in great part the history of Yiddish. For more than a thousand years, since the settlement of Jews in central Europe, Yiddish had emerged as the language of Ashkenazi Jews, and thus influenced the Hebrew language and Israeli culture to this day.

English is the language of commerce, French of diplomacy, Italian of music. Yiddish, however, is the language of wit. Indeed, in Yiddish irony and sarcasm come naturally. So I'm proud that in effect the National Authority for Yiddish has a role in preserving our national wit. We are proud of our sense of humor. That's part of our culture.

It would be inconceivable to imagine current Hebrew, Israeli and Jewish culture without the contribution of Yiddish. Indeed, our national language, modern Hebrew, was dreamed of in Yiddish. Our great national writers - the poet Haim Nahman Bialik, the author Shmuel Yosef Agnon - grew up speaking Yiddish and scholars today unveil the influence of Yiddish on their writing in Hebrew.

Moreover, Yiddish is a global culture, reflecting the global outreach of the Jewish people. Through Yiddish we connect to Jewish communities worldwide and to Jewish culture across generations. Through Yiddish we contribute to Jewish revival and continuity. The National Authority for Yiddish is therefore to be praised as a tool of diplomacy.

Not always have we been appreciative of Yiddish, perhaps understandably given the efforts of a young nation to establish itself. Now, however, we are wiser, and have grown to appreciate the mosaic that makes up Israeli society, of which Yiddish has an important role.

The Ministry of Culture and Sport is committed to cultural pluralism. We will support organizations and projects to that effect. Indeed, our commitment to Yiddish culture is an example, and Israel will benefit from the thriving of Yiddish and from a pluralistic culture.

With best wishes,
Miri Regev
Minister of Culture and Sport

For the *love* of Yiddish

Sara Ziv, chairwoman of the National Authority for Yiddish Culture, is optimistic about the future of the Mama Loschen in Israel

By Ilan Evyatar

When Eliezer Ben Yehuda was reviving the modern Hebrew Language a century ago, Yiddish was the lingua franca for the majority of Europe's Jews and even further afield as the great waves of migration spread Yiddish culture and language to the America's and even to Palestine.

In 1939, around 11 million of the world's Jewish population of 16 million spoke Yiddish, but then the Holocaust decimated the great Yiddish speaking masses and in the nascent state of Israel, Yiddish ran up against the emergence of Hebrew culture and was sidelined and even frowned upon.

Gradually though Yiddish has emerged from the shadows as Israel has embraced multi-multiculturalism over the melting pot. In 1996 The National Authority for Yiddish Culture was founded to develop, nurture and enable the continuation of Yiddish culture.

Five years ago, with the Authority mired in debt, then Minister of Culture and Sport Limor Livnat, appointed Dr. Sara Ziv, a respected educator, to chair the organization with the mission of putting the Authority back in order.

"It was my love for Yiddish," says Ziv unequivocally when asked why she took up the challenge. That love and curiosity developed despite not growing up in a Yiddish speaking household. In fact, her father was a Hebrew teacher; although she did hear her parents speak Yiddish among themselves.

Ziv studied Yiddish at Bar Ilan University before going on to do her doctorate, which dealt with Yiddish at the time of the early settlement of the Land of Israel. She also holds a second PhD in teacher training, and continues to head the international department at the MOFET Institute for Teacher Training a nonprofit supported by the Ministry of Education.

With the Authority's books now balanced Ziv says it is now going "full steam ahead in reaching for its goals and it has already made some impressive achievements."

The Authority works in several directions, explains Ziv. It awards an annual prize for Yiddish culture which last year was awarded to Shmulik Atzmon-Wircer, the founder of the Yiddishshpiel Theater, for life achievement in the field of Yiddish theater and this year is awarded to Rivka Basman Ben Haim (See interview, Page 6) a Yiddish poet who also insists in translating her work to Hebrew and connects the past and the present.

The Authority held an event last year to mark 100 years to the death of the great Polish Yiddish author I.L. Peretz and this year will mark 100 years to the death of the Russo-American Yiddish novelist and playwrite Solomon Naumovich Rabinovich, better known under his pen name Sha-

AVSHALOM SASSONI

lom Aleichem, the author of Tevye and his Daughters, which was adapted to the play and movie Fiddler on the Roof.

THE AUTHORITY also conducts events on Holocaust Day and runs 12 clubs around the country aimed mostly at middle-aged people who heard Yiddish growing up and want to strengthen their connection to the language and culture, and for the elderly who grew up in a Yiddish-speaking environment.

So why Yiddish, I ask Ziv somewhat provocatively. “Let me answer with a question,” she responds, “Why did we come back to our country after 2,000 years of exile?

“A nation that does not have a past and doesn’t have a remembrance of its past and doesn’t not only preserve but maintain and develop its culture does not have a future,” she continues.

She describes Yiddish as one of the “inalienable cultural assets” that the people of Israel developed over its 2,000-year exile and that continues to influence our culture to this very day.

“The Hebrew language draws a lot from the Yiddish language both in terms of structure and vocabulary,” she explains, “so we have to preserve and maintain that culture.”

Ziv though has no illusions that "we will wake up tomorrow morning and everyone will be speaking Yiddish."

The goal of the Authority, she syas, is to try to ensure that “there will be a continuation to this language and culture and that we will see works translated into Hebrew so that the youth of today can get to know writers and artists past and present and will get to know the cultural assets of the Jewish people.”

To that end, she says, the Authority provides support for institutions to create works of music, art and literature in Yiddish and to always have a translation into Hebrew. The Authority also gives scholarships to students researching Yiddish language and culture and works to promote Yiddish among youth by supporting schools that have a Yiddish track for matriculation.

'A nation that does not have a past and doesn’t have a remembrance of its past and doesn’t not only preserve but maintain and develop its culture does not have a future' says Sara Ziv

Where does Ziv see Yiddish culture and language in Israel 50 years from today?

“If we fail to create an environment that inspires individuals and groups then the whole story will just fade away,” she concludes.

“I don’t see a country that speaks Yiddish or literature that is created entirely in Yiddish but I do see a future for Yiddish especially if we can win over the young generation."

Breathing Yiddish

Poet Rivka Basman Ben Haim writes in Yiddish to keep in herself the memory of those 'who did not reach the shore'

By David Stromberg

People often say that Rivka Basman Ben Haim is the last of what is meant when one uses the phrase "a Yiddish poet." Born in 1925, in Vilkomir, Lithuania, she was raised in a Yiddish-speaking home, studied in a Yiddish-speaking elementary school, and was still a teenager when she found herself first in the Vilna Ghetto and later Kaiserwald concentration camp near Riga, Latvia. In 1947, she and her husband, Shmuel (Mula) Ben Haim moved to Israel, where she has lived since, producing Yiddish poetry and maintaining Yiddish culture in Israel. She is the 2015 laureate of the National Authority for Yiddish Culture Prize. *The Jerusalem Report* recently had a chance speak to Rivka Basman Ben Haim about her life and work.

What can you tell us about yourself?

The only real detail from my life is my birth date. The rest are not exactly up to date.

Can you nevertheless tell us something – even if it's not "real"?

I'd like to start with a poem about myself:

We know the older quiet lady
Writing a Yiddish poem for herself
And if she finds that someone understands,
As she calls it, "the end of it all,"
She never feels alone.
We see a light in the window,
In the middle of the night
In the window frame, a quiet face,
Reflected, writing a word into the night.

A poem for dawn
We know her – the strange lady
Who speaks to us in colors
Of green, rose, and sky blue.

How does this poem reflect your life as a Yiddish poet?

I came from a warm, Yiddish, Jewish home, with connection and belonging to generations of Yiddish speakers. I had amazing teachers, starting in elementary school in Vilkomir [Lithuania]. Our wise teachers knew how to leave us with the treasures of Yiddish. I also lost my mother when I was very young – about five years old. And this affected me deeply.

Since learning and discovering Hebrew – which came after extremely difficult experiences – these two languages have always been on my lips. But I write poems only in Yiddish. I've tried Hebrew, and I maybe succeed in writing one line. [Yiddish poet, editor, and translator] Arye Shamari, of Kibbutz Ein Shemer, used to say: there's no pair better than Hebrew and Yiddish.

When did you learn Hebrew?

When I came to Israel, in 1947, after the Holocaust. It's hard to say that anyone was "saved" from the Holocaust. We all suffered. Some survived. I came with my husband, the painter Mula Ben Haim, to Kibbutz Ha'Ma'pil.

Yet you continued to write in Yiddish.

Despite all the difficulties that have come upon Yiddish, and still do, it's still the way I remain creative. I don't see creativity in Yiddish as an epilogue. I see it, as we say in the prayers, *"Ha'Zorim BeDim'a Be'Rina Yiktzoru"* – those who sow in tears reap in joy. I believe in this – it's not an illusion. I believe that this is how we see and understand those people for whom their nation's destiny and culture are important to them.

Did you find any other outlet for your Hebrew?

My profession is being a teacher – in Hebrew. More than once I was asked, "If you know Hebrew so well, why not write in Hebrew?" I always answered with a credo I developed: My life is in Hebrew, with all its sublime beauty. While all of me breathes Yiddish, in all its loneliness.

Can you tell us about how you started writing poetry?

I never started writing – I always wrote. Words and rhymes are like magic for me. Since I remember myself I would respond, when I was spoken to, by giving an answer in rhymes. Already when I was six years old, I was told: "When will you start speaking like a normal human being?"

And how did your gift for rhyme develop?

During the Second World War, in the Vilna Ghetto, I had a fateful meeting with [poet and editor] Avraham Sutzkever. He organized poetry readings in the ghetto and I would come. I told him about my poetry and he encouraged me.

I went to elementary school in Yiddish, but after that I studied in Lithuanian, and wrote poetry in Lithuanian. Suztkever told

AVSHALOM SASSONI

me two things. First, he said, you write only in Yiddish. Second, he said: you don't write years and sadness, you only write life. He had a vision for the continuation of Yiddish creativity.

What was it like writing Yiddish poetry in the newly formed State of Israel?

There was a time when Yiddish was considered "strange" and off on its own. We spoke a lot about this throughout the years. I have a poem which expresses my feelings about this.

I like that you don't like my writing
Free birds can discover abysses and heavens
But before the end, the final line,
Out of the mystery, comes my spirit's tear,
Because you won't understand my poem
in Yiddish

I want to add that I write in Yiddish not only because I was born into the language. It's also a way of guarding and keeping, in myself, the memory of those who did not reach the shore. And my memory is in Yiddish.

How does this memory play itself out in the present?

One's biography isn't static. Today, the relationship to Yiddish is changing. Younger generations are curious about its cultural treasures. They have a desire to learn, to ask, to discover. There are people for whom Yiddish isn't a mother tongue – but a grandmother tongue. We see this change at Beit Leyvik, the Union of Yiddish Writers in Israel. People come to listen. It's not a big renaissance – but there's a change.

What are these changes you're finding?

People have memories they don't know. They've learned and want to read writers like [Israel] Rabon. There are also translations from Hebrew to Yiddish.

And how does this reflect on your own practice?

I've come to the conclusion, through translating poetry, that real poetry puts more emphasis on the closeness to one's soul than on language. And this brings together distant worlds. I came from the no-good and went into creativity.

There was a time when Yiddish was considered 'strange' in Israel, but the younger generation's attitude to the language is changing, says poet Rivka Basman Ben Haim

Again, I can best express this through poetry:

Poems, too, are drops of healing,
We drink them to the very end.
So that it's easier for words to tell us
That there's no such thing as healing.

This really puts poetry itself in question.

It's what the poem can say about itself. My feeling is that, in writing poems, and considering what I went through, it's a kind of therapy. The question is not "how" to write a poem but "when" you write a poem.

A MASTER OF DISGUISE

Through creative and alternative methods, Yiddish is being revived and reinserted into Jewish culture and the students of this quiet renaissance are often caught by surprise by the emotional magnitude of its impact

By Noa Amouyal

When a child refuses to eat his vegetables, what is a distraught parent to do? Many parenting books advocate the sneaky approach – for example, hiding little bits of broccoli in cheese lasagna – so the child gets the nutrients it needs

In many ways, advocates of reinvigorating Yiddish culture have adapted this approach by carefully weaving in elements of Yiddish literature, history and folklore into social and academic activities in order to nourish the Jewish soul.

Before the Holocaust, some 11 million Ashkenazi Jews spoke the language. While exact figures are not available, today experts say that number has dwindled to 1-3 million around the world.

"The Holocaust simply eradicated Yiddish speakers," one of the only remaining high-school Yiddish teachers in Israel, Shoshana Dominsky, tells *The Jerusalem Report*.

Ironically, the birth of Israel – and Prime Minister David Ben Gurion's vision for it – succeeded in turning more people away from the language. His decree that Hebrew, not Yiddish, be the language of the burgeoning country and the laws that reinforced this decision relegated Yiddish to the shadows and to a language of shame spoken quietly behind closed doors.

"Yiddish theater even got fined by the police. Everything related to Yiddish culture in those times was banned," Dominsky says.

The stigma against Yiddish and the laws against it reinforced the shame and guilt Holocaust survivors felt when speaking their mother tongue thus preventing second-generation Holocaust survivors from picking up the gauntlet and ushering Yiddish into the rest of the 20th century.

"There was always this idea that Hebrew was the wife, and Yiddish was the mistress. It had a stigma even before WWII, but after the war, when my father arrived, he came defeated, robbed of a culture," Benny Mer, a son of European immigrants, and a translator of dozens of texts from Yiddish to Hebrew, explains.

Dr. Mordehay Yushkovsky, a renowned lecturer of Yiddish culture, who addresses Yiddish students and educators worldwide, found one common thread in most of his students, especially the Israeli ones.

"The people who come to my seminars - the tsabarim, the native Israelis - were taught that they needed to be embarrassed by Yiddish," he explains. "My pupils tell me, 'When my parents spoke Yiddish in the house, I was embarrassed to bring friends over.'

"Today, they regret this so much and they want to learn it – but there is nobody to ask," Yushkovsky laments.

However, the Ukrainian immigrant who obtained his masters in Yiddish at Bar Ilan University in 1990 is not interested in dwelling on the past.

"LISTEN, WE know all the reasons Yiddish disappeared, but we need to focus on what to do moving forward. Of course there's a stigma, and negative connotations, but that doesn't interest me," he says.

As such, Yushkovsky has dedicated the majority of his adult life to reviving the language. After leaving the Education Ministry where he was the head of the Yiddish department, he has ventured off on his own to open a network of courses and currently speaks annually to 2,500 students worldwide. Over the years, Yushkovsky discovered that the key to success lies outside the traditional academic framework.

"The more people say Yiddish is dying, the more our numbers are growing incrementally," he boasts, citing a class he teaches at the University of Haifa as an example. Three years ago, that 200-seat capacity class had a waiting list. Due to demand, it is now offered in a larger venue at the city's Rappaport Art and Culture Center, which seats 550 pupils. Those hoping to enroll immediately are out of luck, as the class is fully booked until June.

"The same thing is happening at the Israel Museum in Jerusalem, at the Herzl Museum in Tel Aviv. On average, every year we are looking at 2,500 pupils in Israel. This number can only grow, but a lack of knowledgeable instructors is holding us back," he says.

Currently, Yushkovsky partners with the World Jewish Congress, which opened an International Yiddish Center in Vilnius, Lithuania – a city that was roundly acknowledged as the epicenter of Yiddish culture, or the "Jerusalem of the North."

That center alone reaches 800 people worldwide (including Israelis), with seminars also being taught in Buenos Aires and Montevideo. In keeping with the theme of subtly inserting Yiddish into various disciplines, the courses teach Yiddish educators – of both formal and informal backgrounds - how to make Yiddish culture applicable to a variety of disciplines.

"We want every teacher, it doesn't matter in what field – history, art, politics – to find a way to incorporate Yiddish into his or her field of expertise, "Yushkovsky explains.

Students come out of the seminars with a clear message: Forgetting Yiddish means abandoning over 1,000 years of Jewish intellectualism and culture. Specifically, Yushkovsky believes it is secular Jews who can benefit the most from incorporating Yiddish into their life.

"My personal motto over the years is to

show that Yiddish is a tool that gives a secular person the ability to feel Jewish. For a religious person, he has other tools at his disposal – he has his Torah texts, his religious learning, synagogue and traditions. What does the modern world offer a secular Jew?" Yushkovsky asks rhetorically.

"I see people at these lectures and they break down in tears. They tell me, 'I heard that expression from my mother 30 years ago. I heard that song from my grandmother 50 years ago,'" he says.

As a former ultra-orthodox Jew, Binyamin Hunyadi, who is currently working on a doctorate in Yiddish Studies at Hebrew University, tends to agree with that assessment.

"I decided to become less religious as I became an adult, but Yiddish stayed with me," Hunyadi says, explaining how he came to dedicate his professional life to Yiddish. "I found it a way to maintain my Jewish identity, but also be secular."

"I wanted to remain connected to Jewish culture, and I suppose I was looking for a middle of the road approach to do that. Yiddish seemed to provide that for me," he adds.

Mer too, is adept at making people more Yiddish savvy, with his audience being none the wiser. Through his prolific translations, he has become a master of disguise when it comes to reviving Yiddish culture.

Of his work translating Yiddish to Hebrew he says, "It's like I'm disguising myself as someone who says, 'Okay, I'll bring you Yiddish in Hebrew, but I hope that by serving you the food, the appetite for it will follow naturally.'

"I matured and had greater awareness and appreciation for my roots," Mer says, explaining why he chose to delve into Yiddish.

"I was interested in sifting through the trunk of knowledge that consisted of my father's and my grandfather's history - that we were forced to abandon. We lost out on a lot with this monolithic culture we currently have. I felt there this was a language that would be lost for generations in my family if I did not set out to study it," he adds.

As for Dominsky, she believes there is nothing more uniquely Jewish than Yiddish. "Without this, there's no Israel. Our ability to survive, to endure the most challenging circumstances, the ability to stare death in the face and carry on - this is what Yiddish stands for, this is Jewish culture," she asserts.

In another example of subtly showing students what Yiddish has to offer, Dominsky often takes her students to plays at the Yiddishpiel, the only Yiddish theater in Israel. The theater, established in 1987, aims to restore Yiddish theater to its former glory.

Often, she witnesses the powerful impact hearing the language performed has on her pupils. "They are not listening to you at that moment, suddenly they're listening to Yitzik Manger, and they understand that it is no less respectable than listening to other plays in Hebrew," she says.

In addition to lectures, translated texts and robust seminars, there are many more organizations fighting to make sure Yiddish remains relevant even in the millennial generation. Yiddish culture and language programs have been launched at several universities in Israel and around the world and are becoming ever more popular.

On the government side, The National Authority for Yiddish Culture was established to preserve Yiddish culture and encourage new creativity. The Authority's board brings together members from diverse disciplines including academia, theater, the media and the educational system.

THE AUTHORITY supports a wide range of projects, including the work of writers, artists and musicians. It also sponsors cultural programs at community centers throughout the country and encourages academic studies in the field of Yiddish by awarding scholarships to students at universities nationwide. The Authority recently participated in a successful book exhibit at the Jerusalem Book Fair and also takes pride in forging lasting partnerships with Yiddish institutions of its kind.

"We commemorate special anniversaries pertaining to Yiddish culture and history and sponsor Yiddish clubs throughout the country," explains Judit Solel, the Authority's Director. "For example, one of these is the Arbiter Ring (Worker's Circle), which organizes cultural activities every two weeks in Tel Aviv and publishes a newsletter titled "Vos?Ven?Vu?" (What?When?Where?) listing Yiddish activities in Israel."

In terms of cultural offerings, those willing to brave the intricate maze that is the Tel Aviv Central Bus Station can enjoy live musical performances at the YUNG YiDDiSH non-profit aiming at preserving Yiddish culture. Their space takes the visitor back to the shtetel where there are musical and theater performances. They also have a library with 30,000 Yiddish books, many of which would have been discarded had YUNG YiDDiSH not striven to recover them.

There is also Leyvik House – a three-story building in Tel Aviv which houses the Association of Yiddish Writers and Journalists, a writer's club and Israel's only active Yiddish publishing house.

AVSHALOM SASSONI

Judit Solel: Yiddish needs to be made more relevant for young people

Beit Shalom Aleichem too, is a popular destination for those looking to discover the rich tapestry of Yiddish literature. The center, located in Tel Aviv, teaches roughly 300 students each year and offers a summer program in Yiddish Studies at Tel Aviv University.

When it comes to the next generation, Yushkovsky remains optimistic, "Yiddish is not dying, it's blooming, but in unexpected ways such as the Klezmer festivals that attract people who are not even Jewish," he says .

"When I go to Moscow or Kazan, I see young people, who through Yiddish, feel like they're returning home to their grandparents even if they don't fully understand the language," he marvels.

Solel, however, points out that if a true renaissance is to occur, the Ministry of Education must intervene. "Something must be done to make Yiddish more relevant to the next generations. This is a rich 1000-year-old culture and at the Authority we'd like to introduce Yiddish to pupils at a much younger age."

"In my opinion, there is not enough being done in Israel to support this Yiddish renaissance," she laments. "You hear a lot about it, but at the end of the day, it's only classes for retirees who are nostalgic for their childhood homes where Yiddish was spoken."

The study of Yiddish though doesn't have to be a choice between Hebrew and Yiddish. Mer, for example, understands that contending with Hebrew is a losing battle, however, this is not a game of either/or.

"Well I hope they eat the lasagna and the broccoli," Mer chuckles. "Vegetables and pasta are both wonderful! This is not a competition.

געזעלשאַפֿטלעכע צענטערס אין לאַנד, סטימולירט די אַקאַדעמישע שטודיעס אויפֿן ברייטן געביט פֿון ייִדיש און טיילט צו סטיפּענדיעס פֿאַר די ייִדיש־סטודענטן אין אַלע ישׂראלדיקע אוניווערסיטעטן. ניט לאַנג צוריק האָט די נאַציאָנאַלע אינסטאַנץ אָנטייל גענומען אינעם ירושלימער ביכער־יריד און געשאַפֿן פֿעסטע פּאַרטנער־באַציונגען מיט די ייִדישע אינסטיטוציעס, וועלכע זײַנען טעטיק אויף דעם זעלבן געביט.

״מיר מערקן אָפּ די באַדײַטפֿולע און וויכטיקע דאַטעס פֿונעם ייִדישן געשיכטע־און קולטור־קאַלענדאַר און ספּאָנסירן די טעטיקייט פֿון די ייִדישע קלובן אין מדינת־ישׂראל, – דערקלערט יהודית סולל, די גענעראַל־דירעקטאָרין פֿון דער נאַציאָנאַלער אינסטאַנץ פֿאַר ייִדישער קולטור, – צום בײַשפּיל, די טעטיקייט פֿונעם ״אַרבעטער רינג״־קלוב, וועלכער יעדע צוויי וואָכן פֿירט דורך אַ קולטור־אונטערנעמונג אין תּל־אָבֿיבֿ, און לאָזט אַרויס אַ פּאָפּולערן בולעטין 'וואָס? ווען? ווו?' מיט אַ ליסטע פֿון די ייִדישע אונטערנעמונגען אין ישׂראל״.

צווישן די פֿאָרשלאָגן פֿון די קולטור־אונטערנעמונגען (פֿאַר די לײַט, וועלכע שרעקן ניט די לאַבירינטן פֿון דער צענטראַלער אויטאָבוס־סטאַנציע אין תּל־אָבֿיבֿ) זײַנען די מוזיקאַלישע אימפּרעזעס אין ״יונג ייִדיש״. די דאָזיקע, ניט קיין קאָמערציעלע, אָרגאַניזאַציע פֿירט אַרײַן די באַזוכער אין דער אַטמאָספֿער פֿון שטעטל און איז זיי מכבד מיט אַ ייִדישן קאָנצערט, מיט אַ ייִדישער פֿאָרשטעלונג. ״יונג ייִדיש״ פֿאַרמאָגט אַ ביבליאָטעק פֿון 30000 ייִדישע ביכער, אַ סך פֿון וועלכע וואָלטן ניט דערלעבט ביזן הײַנטיקן טאָג ווען זיי וואָלטן ניט רעסטאַווורירט געוואָרן דורך ״יונג ייִדיש״.

די דרײַ־שטאָקיקע געבײַדע פֿון ״לייוויק־הויז״ אין תּל־אָבֿיבֿ איז אַ היים פֿונעם פֿאַראיין פֿון די ייִדישע שרײַבער און זשורנאַליסטן אין ישׂראל, ווי אויך אַ הויז פֿונעם איינציקן ייִדישן פֿאַרלאַג אין ישׂראל.

״בית שלום־עליכם״ איז אַ פּאָפּולער אָרט פֿאַר די, וואָס אינטערעסירן זיך מיט דער פֿילפֿאַרביקער און פֿילזײַטיקער ייִדישער ליטעראַטור. דער קולטור־צענטער טראָגט דעם נאָמען פֿונעם גרויסן ייִדישן שרײַבער און דראַמאַטורג און געפֿינט זיך אין תּל־אָבֿיבֿ. יעדעס יאָר אַרום 300 סטודענטן שטודירן דאָרט ייִדיש. ״בית שלום־עליכם״ אָרגאַניזירט און פֿירט דורך דעם זומער־קורס פֿון ייִדישע שטודיעס אינעם תּל־אָבֿיבֿער אוניווערסיטעט.

אַז מע נעמט אין באַטראַכט די טעטיקייט פֿון די אַלע ייִדישע אַנשטאַלטן און מע דאַרף שוין אַ טראַכט טאָן וועגן די קומענדיקע דורות, בלײַבט דר׳ יושקאָווסקי אַן אָפּטימיסט, – ״ייִדיש שטאַרבט ניט, נאָר עס בליט, אָבער אויף אַ באַזונדערן אופֿן... קוקט זיך צו צו די כּלי־זמרישע פֿעסטיוואַלן, וועלכע ציִען צו זיך צו אַזוי פֿיל מענטשן, אַפֿילו ניט קיין ייִדן״, – שטרײַכט אונטער דר׳ יושקאָווסקי.

יהודית סולל, אָבער, ווײַזט אָן, אַז כּדי ס׳זאָל פֿאָרקומען אַן אמתער רענעסאַנס, עס דאַרף זיך אַרײַנמישן דער בילדונגס־מיניסטעריום. ״מע דאַרף עפּעס טאָן כּדי צו מאַכן ייִדיש מער נייטיקער פֿאַר די קומענדיקע דורות. עס רעדט זיך וועגן אַ רײַכער קולטור מיט אַ טויזנט־יעריקער ירושה, און די נאַציאָנאַלע אינסטאַנץ וויל אײַנוואָרצלען ייִדיש אין די נשמות פֿון די גאָר יונגע־לײַט און קינדער״.

״לויט מײַן מיינונג, עס איז ניט גענוג געטאָן געוואָרן אין מדינת־ישׂראל כּדי אונטערשטיצן די ווידעראויפֿלעבונג פֿון ייִדיש, – טענהט יהודית סולל, – מע הערט אַ סך וועגן דעם ענין, אָבער צום סוף מעשׂה זעט איר נאָר די קלאַסן פֿאַר די פּענסיאָנערן, וועלכע בענקען נאָך זייער קינדערהויז, ווו מ׳האָט גערעדט ייִדיש״.

אָבער, ווי אַ מסקנא, די ייִדישע שטודיעס דאַרפֿן ניט שטעלן די מענטשן פֿאַר אַ דילעמע־אויסקלײַב צווישן ייִדיש און עבֿרית, ווײַל לויט בעני מערס מיינונג, דאָס איז שוין אַ פֿאַרשפּילטער קריג, און דאָס איז בכלל ניט קיין שפּיל אין ״אום צי גראָד״, אָדער דאָס אָדער יענץ.

״נו, איך האָף, אַז זיי וועלן עסן סײַ לאַזאַניע און סײַ בראָקאָלי״, – האָט אַ שמייכל געטאָן בעני מער, ווען דער רעפּאָרטער האָט אים אַ פֿרעג געטאָן צי קען מען פֿאַרגלײַכן זײַן שיטה אין לערנען ייִדיש מיט יענער באַזאָרגטער מוטער, וועלכע וויל זײַן זיכער, אַז איר קינד באַקומט גענוג נייטיקע נערונג־שטאָפֿן. ״סײַ דאָס גרינוואַרג און סײַ דער לאָקשן־קוגל זײַנען פּשוט מלא־טעם. אַ מחיה!״.

"פֿופֿציק יאָר צוריק", – דערציילט דר' יושקאָווסקי ווײַטער.

בנימין הוניאַדי, אַ געוועזענער פֿרומער ייִד, וועלכער מאַכט זײַן דאָקטאָראַט אין ייִדיש אינעם ירושלימער אוניווערסיטעט, איז מסכּים מיט אַזאַ אָפּשאַצונג.

"ווען איך בין געוואָרן עלטער, האָב איך באַשלאָסן צו ווערן אַ ביסל וויניקער פֿרום, אָבער ייִדיש איז טאַקע געבליבן מיט מיר", – זאָגט בנימין הוניאַדי כּדי צו דערקלערן ווי אַזוי איז ער געקומען צו אַ באַשלוס צו ווידמען זײַן לעבן די וויסנשאַפֿטלעכע פֿאָרשונגען אין ייִדיש, – איך האַלט אַז דאָס איז אַ בכּבֿודיקער מיטל סײַ אויף אָפּצוהיטן מײַן ייִדישע אידענטיטעט און סײַ צו פֿירן אַ סעקולער לעבן".

"איך האָב געוואָלט בלײַבן צוגעבונדן צו דער ייִדישער קולטור און איך מיין, אַז איך האָב געפֿונען אַ פּאַסיקן מיטל דאָס צו טאָן. און דווקא ייִדיש האָט עס מיר באַוואָרנט", – גיט צו בנימין.

אויך בעני מער איז אַן אַדעפּט פֿון באַקענען וואָס מער מענטשן מיטן "ייִדישן שׂכל", אין וועלכן זײַן אודיטאָריע איז ניט געווען קיין בקי. אַ דאַנק זײַנע פֿילצאָליקע איבערזעצונגען איז ער געוואָרן אַ מײַסטער פֿון מאַסקירונג, ווען עס האַנדלט זיך וועגן דער אויפֿלעבונג פֿון דער ייִדישער קולטור.

וועגן זײַנע איבערזעצונגען פֿון ייִדיש אין עבֿרית האָט ער געזאָגט, – "דאָס איז ווי איך וואָלט זיך פֿאַרשטעלט פֿאַר עמעצן וואָס זאָגט: "גוט, כ'וועל אײַך דערלאַנגען ייִדיש אויף העברעיִש, אָבער איך האָף, אַז דאָס שפּײַז וואָס איך לייג אײַך פֿאַר וועט נאַטירלעך העכערן אײַער אַפּעטיט (צו ייִדיש)".

"אַז איך בין רײַף געוואָרן, בין איך געוואָרן מער באַהאַוונט און דאַנקבאַר פֿאַר מײַנע וואָרצלען", – זאָגט בעני מער כּדי צו דערקלערן פֿאַר וואָס האָט ער באַשלאָסן צו באַשעפֿטיקן זיך מיט לערנען און פֿאָרשן ייִדיש.

"איך בין געווען פֿאַראינטערעסירט אין דורכלאָזן דורך זיך דעם וויסן־קערפּער וואָס באַשטייט פֿון דער געשיכטלעכער ירושה פֿון מײַן פֿאָטער און פֿון מײַן זיידע, – דאָס אַלץ, פֿון וואָס מיר זײַנען געצוווּנגען זיך אָפּצוזאָגן. מיר האָבן אַ סך פֿאַרלוירן מיט דער אַזוי גערופֿענער "מאָנאָליטער קולטור", וועלכע מיר האָבן הײַנט. איך האָב געפֿילט, אַז ייִדיש איז אַ שפּראַך וועלכע וועט פֿאַרלוירן ווערן פֿאַר די קומענדיקע דורות פֿון מײַן פֿאַמיליע אויב איך וועל ניט שטודירן ייִדיש", – גיט צו בעני מער.

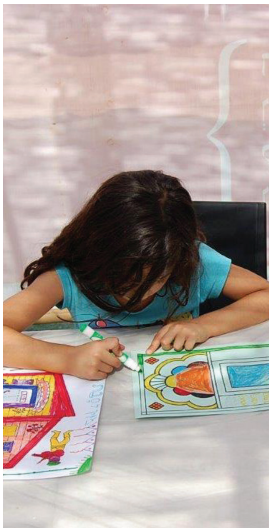

וואָס איז שייך שושנה דאָמינסקי, טאָ זי האַלט, אַז ס'איז ניטאָ קיין איין מער אײַנבאַדײַטיקע ייִדישע זאַך ווי ייִדיש גופֿא. "אָן דעם איז ניטאָ קיין ישׂראל. אונדזער פֿעיִקייט זיך אָפּראַטעווען, אַלץ אויסהאַלטן און לעבעדיק בלײַבן אין די סאַמע שווערסטע באַדינגונגען, ווי אויך דאָס קענען צו קוקן דעם טויט אין פּרצוף אַרײַן און גיין ווײַטער – דאָס אַלץ איז פּונקט דאָס וואָס ייִדיש באַדײַט, דאָס איז די ייִדישע קולטור", – איז זיכער שושנה דאָמאַנסקי.

ווי אַן אַנדער איידעלער בײַשפּיל וואָס מ'קען פֿאָרלייגן די ייִדיש־שילער, זײַנען די קאָלעקטיווע באַזוכן פֿון שושנה דאָמינסקיס תּלמידים פֿון די ספּעקטאַקלען אין ייִדישפּיל־טעאַטער, דער איינציקער ייִדישער טעאַטער אין מדינת־ישׂראל. דער טעאַטער איז געגרינדעט געוואָרן אין 1987־טן יאָר און טוט אַלץ כּדי אומצוקערן דעם "ייִדישן טעאַטער" זײַן אַמאָליקן רום.

זייער אָפֿט ווערט שושנה דאָמינסקי אַן עדות ווי די געהערטע און גערעדטע שפּראַך ווירקט אויף אירע שילערס.

"אין דעם מאָמענט הערן זיי אײַך ניט, נאָר זיי הערן זיך צו צו איציק מאַנגערן, און זיי הייבן אָן צו פֿאַרשטיין, אַז דאָס איז ניט וויניקער בכּבֿודיק ווי צו הערן אַ פּיעסע אויף העברעיִש", – זאָגט שושנה.

אַחוץ די לעקציעס, איבערזעצונגען און כּסדרדיקע סעמינאַרן עס זײַנען נאָך דאָ אַ סך אָרגאַניזאַציעס וועלכע קעמפֿן כּדי צו פֿאַרזיכערן די צוקונפֿט פֿון ייִדיש, אַפֿילו אין טויזנט דורות אַרום. די אַקאַדעמישע פּראָגראַמען פֿון ייִדישע שטודיעס זײַנען אײַנגעפֿירט געוואָרן אין אַ ריי אוניווערסיטעטן אין מדינת־ישׂראל און איבער גאָר דער וועלט, און זיי ווערן אַלץ מער פּאָפּולער.

ווי אַ גזעצלעכער אַקט פֿון דער רעגירונגס צד איז געווען דאָס גרינדן פֿון דער נאַציאָנאַלער אינסטאַנץ פֿאַר ייִדישער קולטור, מיט אַ ציל אָפּצוהיטן די ייִדישע קולטור און סטימולירן איר שאַפֿונג־פּראָצעס. די נאַציאָנאַלע אינסטאַנץ פֿאַר ייִדישער קולטור האָט צונויפֿגעפֿירט צוזאַמען די טוערס פֿון פֿאַרשיידענע געביטן, דהײַנו – פֿון דער אַקאַדעמיע, פֿונעם טעאַטער, פֿון די מעדיאַ־קרײַזן און פֿון דער בילדונגס־סיסטעם.

די נאַציאָנאַלע אינסטאַנץ שטיצט אונטער אַ גרויסע צאָל פּראָיעקטן, אײַנרעכנדיק די ווערק פֿון די שרײַבער, מאָלער און מוזיקער. די נאַציאָנאַלע אינסטאַנץ שטיצט אונטער און ספּאָנסירט די קולטור־פּראָגראַמען פֿון די

„הערט זשע, מיר ווייסן וועגן די סיבות פֿאַר וואָס ייִדיש איז כמעט נעלם געוואָרן, אָבער מיר מוזן זיך קאָנצענטרירן אויפֿן וועג אין דער צוקונפֿט. ס׳פֿאַרשטייט זיך, עס זײַנען דאָ פֿאַרשיידענע סטיגמעס און נעגאַטיווע קאָנאָטאַציעס, אָבער דאָס אַרט מיך ניט״, – זאָגט דר׳ יושקאָווסקי.

ס׳רובֿ פֿון זײַן רײַפֿן לעבן האָט דר׳ יושקאָווסקי געווידמעט דער אַרבעט אויף אויפֿצולעבן ייִדיש. נאָך דעם ווי ער האָט פֿאַרלאָזט דעם בילדונגס־מיניסטעריום, ווּ ער איז געווען דער אינספּעקטאָר פֿונעם ייִדיש־דעפּאַרטאַמענט, האָט ער געגרינדעט אויף זײַן חשבון אַ נעץ ייִדיש־קורסן און יעדעס יאָר לערנט בערך 2500 סטודענטן איבער גאָר דער וועלט. נאָך יאָרן אַרבעט האָט דר׳ יושקאָווסקי אַנטדעקט, אַז דער שליסל צום דערפֿאָלג ליגט אויסער די טראַדיציאָנעלע אַקאַדעמישע ראַמען.

„וואָס מער מענטשן טענהן, אַז ייִדיש שטאַרבט, אַלץ מער און כסדרדיק וואַקסט די צאָל פֿון אונדזערע נאָכפֿאָלגער״, – שטאָלצירט דר׳ יושקאָווסקי, – און ווי אַ בײַשפּיל, פֿאַררופֿט ער זיך אויף זײַן קלאַס אינעם חיפֿהר אוניווערסיטעט. מיט דרײַ יאָר צוריק האָט אַ קלאַס אויף 200 ערטער געהאַט אַ וואַרט־ליסטע. אַ דאַנק דער גרויסער אַרויספֿאָדערונג, דער קורס האָט זיך איבערגעקליבן אינעם ראַפּאָפּאָרט־צענטער מיט אַ זאַל פֿאַר 550 תּלמידים. און יענע, וועלכע האָט ניט צוגעפּידלט זיך פֿאַרשרײַבן בײַ צײַטנס, מוזן צוואַרטן, ווײַל דער קלאַס איז פֿול געפּאַקט ביזן חודש יוני.

„דאָס זעלבע קומט פֿאָר אינעם מוזיי פֿון מדינת־ישׂראל אין ירושלים און אינעם הערצל־מוזיי אין תּל־אָבֿיבֿ. דורכשניטלעך, יעדעס יאָר מיר דערוואַרטן אויף בערך 2500 תּלמידים אין ישׂראל. און די צאָל תּלמידים וועט נאָר וואַקסן, אָבער עס פֿעלן אונדז געניטע דערפֿאַרונגסרײַכע לעקטאָרן, און דאָס פֿאַרהאַלט אונדז אַ ביסל״, – זאָגט דר׳ יושקאָווסקי.

הײַנטיקע טעג האָט דר׳ יושקאָווסקי געשאַפֿן אַ פּאַרטנער־קאָנטאַקט מיטן ייִדישן וועלט־קאָנגרעס, וועלכער האָט אויפֿגעמאַכט אַן אַלוועלטלעכן ייִדישן צענטער אין ווילנע, ליטע – אַ שטאָט, וואָס איז געווען באַקאַנט ווי אַ צענטער פֿון ייִדישער קולטור אונטערן נאָמען ירושלים דליטה.

דער דאָזיקער צענטער, וואָס נעמט אין זיך אַרײַן אַרום 800 מענטשן איבער גאָר דער וועלט, אײַנרעכנדיק די ישׂראלים, האָט דורכגעפֿירט סעמינאַרן אין בוענאָס־אײַרעס און מאָנטעווידעאָ, ווּ איך האָב אונטערגעריכט. אונטערהאַלטנדיק

„ייִדיש שטאַרבט ניט,
נאָר עס בליט,
אָבער אויף אַ
באַזונדערן אופֿן״

די טעמע פֿון אינסטאַלירן עלעמענטן פֿון ייִדיש אין פֿאַרשיידענע געביטן, באַהאַנדלט מען אויף די אָפֿיציעלע און אומפֿאָרמעלע סעמינאַרן פֿון צוגרייטן ייִדישע לערער, ווי אַזוי טראָגט מען אַרײַן די עלעמענטן פֿון דער ייִדישער קולטור אין פֿאַרשיידענע קעגנשטאַנדן.

„מיר ווילן, אַז יעדער לערער, און עס מאַכט ניט אויס אויף וועלכן געביט – געשיכטע, קונסט, פּאָליטיק – זאָל געפֿינען אַ וועג צו אַרײַנברענגען ייִדיש אין יעדן געביט פֿון קענטענישן״, – דערקלערט דר׳ יושקאָווסקי.

„די סטודענטן פֿאַרענדיקן די סעמינאַרן מיט אַ קלאָרער דעה, – צו פֿאַרגעסן ייִדיש מיינט ניט אַנדערש ווי זיך אָפּצוזאָגן פֿון 1000 יאָר פֿונעם ייִדישן אינטעלעקטואַליזם און קולטור.

אַגבֿ, דר׳ יושקאָווסקי האַלט, אַז די סעקולערע ייִדן קענען האָבן אַ סך נוצן פֿון אַרײַנברענגען ייִדיש אין זייער טאָג־טעגלעכן לעבן.

„מײַן פּערזענלעכער מאַמאָ איז משך פֿון אַ סך יאָרן איז צו ווײַזן, אַז ייִדיש איז אַ כּלי וואָס דערמעגלעכט אַ סעקולערן מענטשן צו פֿילן זיך ווי אַ ייִד. אַ פֿרומער מענטשן האָט דאָך אויך אַנדערע זאַכן צו זײַן דיספּאָזיציע, – ער האָט די טעקסטן פֿון תּנ״ך, ער האָט זײַן רעליגיעזע אויסבילדונג, ער האָט שולן און די טראַדיציע. און וואָס לייגט פֿאַר די מאָדערנע וועלט אַ סעקולערן ייִד?״ – שטעלט דר׳ יושקאָווסקי אַ ריטאָרישע פֿראַגע.

„אויף מײַנע לעקציעס זע איך מענטשן וועלכע קענען ניט אײַנהאַלטן די טרערן, און זיי זאָגן מיר, – ׳איך האָב געהערט אָט דעם־אָ אויסדרוק פֿון מײַן מאַמען מיט דרײַסיק יאָר צוריק, איך האָב געהערט מײַן באָבע זינגען דאָס ליד מיט

אַ מײַסטער פֿון קאַמופֿלאַזש

דורך שעפֿערישע און אַלטערנאַטיווע שיטות, ווערט ייִדיש אויפֿגעלעבט און קערט זיך אום אין דער ייִדישער כּלל־קולטור, און די עדות פֿון דעם שטילן רענעסאַנס ווערן זייער אָפֿט אַנטציקט פֿון דער עמאָציאָנעלער גרייס פֿון איר השפּעה.

נועה אַמויאַל

ווען אַ קינד זאָגט זיך אָפּ צו עסן גרינוואַרג, וואָס בלײַבט צו טאָן די איבערגעשראָקענע עלטערן? אַ סך דערציִונגס־ביכער לייגן פֿאָר און פֿאַרטיידיקן אַ געמיינעם צוגאַנג, דהײַנו, – פֿאַרבאַהאַלטן קליינע שטיקלעך בראָקאָלי אין דער קעז־לאַזאַניע, און אויף אַזאַ אופֿן באַקומט דאָס קינד די נייטיקע נערונג־שטאָפֿן.

אין אַ סך פֿאַלן האָבן זיך צוגעפּאַסט די טוערס פֿון אויפֿלעבן ייִדיש צו דעם דאָזיקן צוגאַנג – אײַנצוטונקען די עלעמענטן פֿון דער ייִדישער ליטעראַטור, פֿון דער ייִדישער געשיכטע און פֿאָלקלאָר אין דער סאָציאַלער און אַקאַדעמישער בילדונגס־טעטיקייט, וועלכע שפּײַזן די ייִדישע נשמה.

ס׳פֿאַרשטייט זיך, אַז ניט תּמיד איז דאָס געווען אַזוי, ווײַל פֿאַר דער קאַטאַסטראָפֿע האָבן אַרום עלף מיליאָן אַשכּנזישע ייִדן אין אייראָפּע, אין ביידע אַמעריקעס, אין געוועזענעם ראַטן־פֿאַרבאַנד ווי אויך אין מאַנדאַט־פּאַלעסטינע גערעדט ייִדיש. און כאָטש מיר האָבן ניט קיין פּינקטלעכע ציפֿערן, אָבער די מומחים האַלטן, אַז די צאָל ייִדיש־שפּראַכיקע אויף גאָר דער וועלט האָט זיך פֿאַרקלענערט – צווישן איין און דרײַ מיליאָן נפֿשות.

„דער חורבן האָט פּשוט פֿאַרניכטעט די ייִדיש־שפּראַכיקע מענטשן“, – האָט געזאָגט דעם קאָרעספּאָנדענט פֿון ***The Jerusalem Report*** שושנה דאָמינסקי, איינע פֿון די לעצטע ייִדיש־לערער אין די ישׂראלדיקע גימנאַזיעס.

עס איז אַ גורל־איראָניע, נאָר אויפֿקום פֿון מדינת־ישׂראל ווי אויך די וויזיע פֿון איר ערשטן פּרעמיער־מיניסטער דוויד בן־גוריון – האָבן דערווײַטערט פֿון ייִדיש אַ סך מענטשן. זײַן אוקאַז, אַז עבֿרית און ניט ייִדיש, וועט זײַן די מלוכה־שפּראַך פֿון דער נײַער מדינה, ווי אויך די געזעצן, וועלכע האָבן פֿאַררוקט ייִדיש אין שאָטן אַרײַן און אויסגעשטעלט זי פֿאַר אַ בזיון־שפּראַך, האָבן געפֿירט צו דעם, אַז מע האָט יאָ גערעדט ייִדיש, אָבער שטילערהייט און נאָר בײַ זיך אין דער היים.

„די פּאָליצײַ פֿלעגט באַשטראָפֿן די ייִדישע טעאַטערס, און בכלל – אין יענע צײַטן, אַלץ וואָס איז געווען פֿאַרבונדן מיט קולטור אויף ייִדיש, איז געווען פֿאַרבאָטן“, – זאָגט שושנה דאָמינסקי.

דער פֿאָראורטייל און געזעצן קעגן ייִדיש האָבן געמערט דעם בזיון און דעם שולד־געפֿיל בײַ די לעבעדיק געבליבענע אין דער קאַטאַסטראָפֿע און געשטערט דעם יונגן דור זיך שטעלן קעגן און „אויפֿהייבן די הענטשקע“ און באַגלייטן ייִדיש אין דער צווייטער העלפֿט פֿונעם צוואַנציקסטן יאָרהונדערט.

„עס האָט געהערשט אַ מיינונג, אַז העברעיִש איז אַ געזעצלעכע ווײַב און ייִדיש איז אַ פּלגש. דאָס איז געווען אַ מין סטיגמע נאָך פֿאַרן צווייטן וועלטקריג, אָבער נאָך דער מלחמה, ווען מײַן טאַטע איז אַהער אָנגעקומען, איז ער געקומען אַ באַזיגטער, אַ באַרויבטער, אָן זײַן קולטור, – דערקלערט בעני מער, אַ זון פֿון די מלחמה־פּליטים און אַ בולטער איבערזעצער פֿון צענדליקער ביכער, פֿון ייִדיש אויף עבֿרית.

דר׳ מרדכי יושקאָווסקי, אַ באַקאַנטער לעקטאָר פֿון דער ייִדישער קולטור, וועלכער פֿאַרשפּרייט ייִדיש צווישן די סטודענטן און לערער איבער גאָר דער וועלט, האָט אויסגעפֿונען איין געמיינזאַמען פֿאָדעם־שטריך בײַם רובֿ זײַנע סטודענטן, איבער הויפּט בײַ די ישׂראלדיקע.

„די מענטשן, וועלכע קומען אויף מײַנע סעמינאַרן, די אין ישׂראל געבוירענע „סאַברעס“, האָט מען אָנגעלערנט, אַז זיי מוזן זיך שעמען מיט ייִדיש, – דערקלערט דר׳ יושקאָווסקי, – איין תּלמיד האָט מיר דערציילט, – ׳ווען מײַנע עלטערן האָבן גערעדט אין דער היים אויף ייִדיש, פֿלעג איך צעמישט ווערן און זיך געשעמט צו פֿאַרבעטן אַהיים מײַנע פֿרײַנד“.

„הײַנט האָבן זיי חרטה, און זיי ווילן לערנען די שפּראַך, אָבער עס איז ניטאָ בײַ וועמען צו פֿרעגן“, – באַקלאָגט זיך דר׳ יושקאָווסקי.

איז וויכטיק זייער נאַציאָנאַלער גורל און זייער נאַציאָנאַלע קולטור.

צי האָט איר געפֿונען אַ שעפֿעריש פֿענצטערל פֿאַר אײַער עבֿרית?

מײַן פֿאַך איז געווען און געבליבן אַ לערערקע, אַ לערערקע פֿון העברעיִש. ניט איין מאָל האָט מען מיך געפֿרעגט, – סטײַטש, אויב איר קענט אַזוי גוט העברעיִש, איז פֿאַר וואָס זאָלט איר ניט שרײַבן אויף העברעיִש? און שטענדיק ענטפֿער איך לויט מײַן לעבנס־קרעדאָ, – מײַן לעבן איז אין עבֿרית, מיט זײַן דערהויבענער שיינקייט. און אין דער זעלבער צײַט עס שמעקט פֿון מיר מיט ייִדיש מיט זײַן גאַנצער עלנטקייט.

צי קענט איר אונדז דערציילן ווי אַזוי האָט איר אָנגעהויבן שרײַבן לידער?

איך האָב קיין מאָל ניט אָנגעהויבן, ווײַל שרײַבן האָב איך געשריבן תּמיד. ווערטער און גראַמען זײַנען פֿאַר מיר ממש כּישופֿדיק. זינט איך געדענק זיך שטענדיק פֿלעג איך ענטפֿערן מיט אַ גראַם. איך געדענק, אַז ווען כ׳בין געווען זעקס יאָר אַלט, האָט מען צו מיר געטענהט, – ווען וועסטו שוין אָנהייבן צו רעדן ווי אַ נאָרמאַלער מענטש?

און ווי אַזוי עס האָט זיך אַנטוויקלט אײַער באַגאַבונג צום גראַם?

אין דער צײַט פֿון דער צווייטער וועלט־מלחמה, אין ווילנער געטאָ, כ׳האָב געהאַט אַ גורלדיקע טרעפֿונג מיטן דיכטער און רעדאַקטאָר אַבֿרהם סוצקעווער. אין געטאָ האָט ער אָרגאַניזירן פּאָעטישע לעזונגען, אויף וועלכע איך פֿלעג קומען. כ׳האָב אים דערציילט וועגן מײַנע לידער און ער האָט מיך אונטערגעהאַלטן און געבענטשט.

ווי איך האָב שוין געזאָגט פֿריִער, כ׳האָב אָנגעהויבן צו לערנען זיך אין אַ ייִדישער שול, אָבער שפּעטער בין איך איבערגעגאַנגען אין אַ ליטווישע שול און אַפֿילו געשריבן לידער אויף ליטוויש. סוצקעווער האָט מיר געזאָגט צוויי וויכטיקע זאַכן, – ערשטנס, איר דאַרפֿט שרײַבן נאָר אויף ייִדיש, און צווייטנס, שרײַבט ניט וועגן צײַט און אומעט, נאָר שרײַבט וועגן לעבן. באמת, ער האָט געהאַט אַ וויזיע וועגן דעם המשך פֿון דער ייִדישער שעפֿערישקייט.

און ווי אַזוי עס האָט זיך אײַך געשריבן אויף ייִדיש אין דער נײַ־געבוירענער מדינת־ישׂראל?

עס זײַנען געווען צײַטן ווען ייִדיש האָט מען דאָ געהאַלטן פֿאַר אַ ״מאָדנע שפּראַך״ אָן אַ זעלבסט־אידענטיטעט. אין משך פֿון אַ סך יאָרן האָבן מיר גערעדט וועגן דעם. איך האָב אַ ליד, אין וועלכן איך אַנטפּלעק מײַנע געפֿילן וועגן דעם ענין:

ווי גוט איז מיר
אַז איר פֿאַרשטייט ניט
וואָס איך שרײַב,
אַ פֿויגל פֿרײַ
וואָס מעג אַנטפּלעקן
תּהום און הימל,
נאָר ווען איך האַלט בײַם סוף
וואָס איך פֿאַרשרײַב,
אַנטהילט זיך פֿון באַהעלטעניש
אַ טרער פֿון מײַן געמיט
צום ניט פֿאַרשטיין
מײַן ייִדיש ליד.

איך וויל צוגעבן, אַז איך שרײַב אויף ייִדיש ניט בלויז ווײַל כ׳בין געבוירן געוואָרן אין דער אָ שפּראַך, נאָר דאָס איז אַ מיטל פֿון אָפּצוהיטן און אונטערהאַלטן אין זיך אַליין דעם אָנדעקן אין יענע, וועלכע האָבן ניט דערגרייכט דעם ברעג. און מײַן זכּרון איז אַ ייִדישער זכּרון.

ווי אַזוי לעבט זיך אויס אָט דער אָ זכּרון אין דער קעגנוואַרט?

קיין איין ביאָגראַפֿיע־פּראָצעס איז ניט סטאַטיש. הײַנטיקע טעג ס׳האָט זיך געביטן די באַציִונג צו ייִדיש. דער יונגער דור אינטערעסירט זיך מיט זײַן קולטור־ירושה. די יונגע האָבן חשק זיך לערנען, האָבן חשק צו שטעלן פֿראַגעס און צו אַנטדעקן. עס איז אויסגעוואַקסן אַ דור מענטשן, פֿאַר וועלכע ייִדיש איז ניט קיין מאַמע־לשון, נאָר אַ באָבע־לשון. ענלעכע ענדערונגען זעען מיר אין בית־לייוויק, אינעם פֿאַראיין פֿון ייִדישע שרײַבער און זשורנאַליסטן אין ישׂראל. דער עולם קומט כּדי צו הערן. עס איז ניט קיין גרויסע רענעסאַנס־מעלה, אָבער דאָך אַן ערנסטע ענדערונג.

און ווי אַזוי שפּיגלען זיך אָפּ די ענדערונגען אין אײַערע שאַפֿונגען?

איך בין געקומען צו אַ מסקנא, און דווקא אַ דאַנק די איבערזעצונגען, אַז די אמתע פּאָעזיע שטעלט אַ מער וואָגיקן טראַף אויף דער נאָענטקייט צו דער נשמה, איידער אויף דער אָדער אַנדערער שפּראַך. און דאָס פֿירט צו נוין די ווײַטע וועלטן. איך בין געקומען פֿון ״ניט־גוט״ און אַרײַנגעגאַנגען אין דער שעפֿערישקייט. און ווידער אַ מאָל, אָט דעם אָ געדאַנק קען איך אַם בעסטן אַרויסברענגען דורך דער פּאָעזיע:

אויך לידער זײַנען טראָפּנס היילונג,
מע טרינקט זיי ביז צום דנאָ –
און לײַכטער ווערט שוין צו דערציילן,
אַז היילונג איז ניטאָ.

דאָס איז טאַקע דאָס, וואָס די פּאָעזיע קען זאָגן וועגן זיך אַליין. נעמנדיק אין באַטראַכט אַלץ, וואָס איך האָב דורכגעלעבט בעתן שרײַבן לידער, האָב איך אַ געפֿיל, אַז דאָס איז אַ מין טעראַפּיע, היילונג. און די פֿראַגע איז ניט ווי אַזוי צו שרײַבן אַ ליד, נאָר ״ווען״, דהײַנו, – דער פּראָצעס פֿון שרײַבן אַ ליד.

״מיר קענען זי, די שטילע, אַלטע פֿרוי, וואָס שרײַבט פֿאַר זיך אַליין אַ ייִדיש ליד״.

אָטעמען ייִדיש

די דיכטערין רבֿקה באַסמאַן בן־חיים שרײַבט אויף ייִדיש כּדי אָפּצוהיטן אין זיך דעם זכּרון וועגן יענע, „וואָס האָבן ניט דערגרייכט דעם ברעג״.

דוויד סטראָמבערג

זייער אָפֿט קען מען הערן, אַז רבֿקה באַסמאַן בן־חיים איז די לעצטע פֿון די, וועלכע האָט מען אין זינען ווען מע נוצט דעם אויסדרוק „אַ ייִדישער פּאָעט״. אַ געבוירענע אין 1925־טן יאָר אין ווילקאָמיר, ליטע, איז זי דערצויגן געוואָרן אין אַ ייִדיש־שפּראַכיק הויז, האָט זיך געלערנט אין אַ ייִדישער אָנפֿאַנגשול, און ממש מיידלווײַז האָט זי זיך געפֿונען, צום ערשטן, אין ווילנער געטאָ און נאָך דעם אינעם לעטלענדישן צוואַנגלאַגער קײַזערוואַלד, אַ הינטערשטאָט פֿון ריגע. אין 1947־טן יאָר איז זי, צוזאַמען מיט איר מאַן שמואל (מוליע) בן־חיים, עולה געווען קיין ישׂראל, וווּ זי וווינט פֿון יענער צײַט אָן, שאַפֿט ייִדישע לידער און האַלט אונטער די ייִדישע קולטור אין מדינת־ישׂראל. רבֿקה באַסמאַן בן־חיים איז די לאַורעאַטין פֿונעם יערלעכן פּרײַז פֿון דער נאַציאָנאַלער אינסטאַנץ פֿאַר ייִדישער קולטור פֿאַרן יאָר 2015.

וואָס קענט איר אונדז דערציילן וועגן זיך אַליין?

דער אייַנציקער פּינקטלעכער פֿאַקט אין מײַן לעבן איז מײַן געבורטס־דאַטע. אינעם רעשט בין איך ניט אַזוי זיכער, אַז דאָס איז רעאַל.

און גלײַך מיט דעם, קענט איר אונדז עפּעס דערציילן, אַפֿילו ווען דאָס איז ניט אין גאַנצן רעאַל?

איך וואָלט אָנגעהויבן מיט אַ ליד וועגן זיך אַליין:

מיר קענען זי, די שטילע, אַלטע פֿרוי,
וואָס שרײַבט פֿאַר זיך אַליין אַ ייִדיש ליד.
און אויב עס טרעפֿט, ווען עמעצער פֿאַרשטייט,
אין אירע ווערטער דעם פֿאַרגיין,
איז זי קיין מאָל ניט אַליין.
מיר זעען אין איר פֿענצטער ליכט אין מיטן נאַכט,
אין שויב אַ שטיל געזיכט וואָס זיצט פֿאַרטראַכט
און שרײַבט אַ וואָרט אין נאַכט אַרײַן,
אַ ליד צום מאָרגנשײַן.
מיר קענען זי, די זייער מאָדנע פֿרוי,
וואָס רעדט צו אונדז קאָליריק
מיט גרין און ראָז און בלוי.

ווי אַזוי שפּיגלט אָפּ אָט דאָס אָ ליד אײַער לעבן ווי אַ לעבן פֿון אַ ייִדישער פּאָעטעסע?

איך שטאַם פֿון אַ וואַרעמער ייִדישער הויז מיט אַ ייִחוס־צעטל וואָס געהערט צו דורות ייִדישע רעדנער. איך האָב געהאַט ווונדערבאַרע לערער, אָנהייבנדיק פֿון דער אָנפֿאַנגשול אין ווילקאָמיר. אונדזערע קלוגע לערער האָבן געוווּסט ווי אַזוי „אַרײַנלייגן״ אין אונדז די ייִדישע אוצרות. בײַ פֿינף יאָר, ווען כ׳בין נאָך געווען אַ קליין מיידל, האָב איך פֿאַרלוירן מײַן מאַמע. און דאָס האָט מיך באַווירקט, זייער טיף און שטאַרק.

בעת מײַנע שטודיעס האָב איך אַנטפּלעקט פֿאַר זיך העברעיִש – דאָס איז געשען אין דער צײַט פֿון מײַנע שווערע איבערלעבונגען – און זינט יענער צײַט זײַנען די צוויי שפּראַכן – ייִדיש און עבֿרית – תּמיד געווען אויף מײַנע ליפּן. אָבער לידער שרײַב איך נאָר אויף ייִדיש. איך האָב געפּרוּווט צו שרײַבן אויף עבֿרית און אפֿשר כ׳וואָלט אַפֿילו מצליח געווען אָנשרײַבן איי גוטע שורה. דער ייִדישער דיכטער רעדאַקטאָר און איבערזעצער אַריה שמרי פֿונעם קיבוץ עין־שמר פֿלעגט זאָגן, – עס איז ניטאָ קיין שענער פּאָרל ווי עבֿרית און ייִדיש.

ווען האָט איר געלערנט עבֿרית?

נאָכן חורבן, ווען איך בין עולה געווען קיין ישׂראל, אין 1947. מיר איז שווער צו זאָגן, אַז עמעצער האָט זיך געראַטעוועט פֿון חורבן. אַלע האָבן געליטן, אַ טייל איז לעבעדיק געבליבן...

און דאָך זענט איר ממשיך צו שרײַבן אויף ייִדיש?

ניט קוקנדיק אויף די שוועריקייטן, וועלכע זײַנען אַראָפּגעפֿאַלן אויף ייִדיש און אין וועלכע ייִדיש געפֿינט זיך הײַנט, ייִדיש איז אַלץ ווײַטער דער וועג פֿון מײַנע שאַפֿונגען, און איך זע ניט דאָס שאַפֿן אויף ייִדיש ווי אַ מין עפּילאָג, נאָר איך זע עס אַזוי ווי עס שטייט געשריבן אין תּהילים (קכו, ה), – הזורעים בדמעה ברינה יקצרו – די, וואָס זייען מיט טרערן וועלן שנײַדן מיט געזאַנג. איך גלייב אין דעם און דאָס איז ניט קיין אילוזיע. איך גלייב, אַז אַזוי נעמען מיר אָן די מענטשן, פֿאַר וועלכע

אינעם פֿאַרגאַנגענעם יאָר האָט די נאַציאָנאַלע אינסטאַנץ פֿאַר ייִדישער קולטור אָרגאַניזירט און דורכגעפֿירט אַן אָנדענק־אַקאַדעמיע, געווידמעט דעם 100־טן יאָרצײַט פֿונעם גרויסן ייִדישן שרײַבער יצחק־לייבוש פּרץ. הײַיאָר אָרגאַניזירט די אינסטאַנץ אַן אָנדענק־אַקאַדעמיע געווידמעט דעם 100־טן יאָרצײַט פֿונעם גרויסן ייִדישן שריפֿטשטעלער שלום ראַבינאָוויטש, וועלכער איז באַקאַנט איבער גאָר דער וועלט אונטער זײַן ליטעראַרישן נאָמען שלום־עליכם, דער מחבר פֿון ״טוביה דער מילכיקער״, וואָס איז געוואָרן אַדאַפּטירט פֿאַר אַ פּיעסע און אַ סצענאַר צום פֿילם ״פֿידלער אויפֿן דאַך״.

די נאַציאָנאַלע אינסטאַנץ פֿאַר ייִדישער קולטור אָרגאַניזירט און פֿירט דורך די יערלעכע אונטערנעמונגען לכּבֿוד דעם ״טאָג פֿון חורבן און גבֿורה״, ווי אויך שטיצט אונטער די טעטיקייט פֿון צוועלף ייִדיש־קלובן אין מדינת־ישׂראל, צו וועלכע געהערן איבער הויפּט עלטערע־לײַט, וועלכע זײַנען אויפֿגעוואַקסן געוואָרן אין ייִדיש־שפּראַכיקער סבֿיבֿה און ווילן אויך ווײַטער פֿאַרפֿעסטיקן זייער צוזאַמענהאַנג מיט ייִדיש און ייִדישער קולטור.

איז טאַקע פֿאַר וואָס ייִדיש? – פֿרעג איך שׂרה זיו אויף אַ פּראָוואָקאַטיוון אופֿן. דערלויבט מיר אײַך ענטפֿערן מיט אַ פֿראַגע, – ענטפֿערט זי מיר, – און פֿאַר וואָס קערן מיר זיך אום אַהיים, אין אונדזער לאַנד, נאָך צוויי טויזנט יאָר גלות?

אַ פֿאָלק, וואָס היט ניט אָפּ דעם זכּרון וועגן זײַן פֿאַרגאַנגענהייט, האַלט ניט אונטער און אַנטוויקלט ניט זײַן נאַציאָנאַלע קולטור, אַזאַ פֿאָלק האָט ניט קיין צוקונפֿט, איז ממשיך שׂרה זיו.

זי האַלט ייִדיש ווי אַן אומאָפּטיילבאַרן חלק פֿון ייִדישן נאַציאָנאַלן אוצר, וועלכן דאָס ייִדישע פֿאָלק האָט אָפּגעהיט און אַנטוויקלט אין משך פֿון צוויי טויזנטיאָריקן גלות, און וועלכער איז ממשיך צו ווירקן אויף אונדזער קולטור ביז הײַנטיקן טאָג.

עבֿרית זאַפּט אין זיך אַרײַן אַ סך פֿון ייִדיש, סײַ פֿונעם סטרוקטורעלן בוי און סײַ פֿונעם לעקסישן קאָרפּוס, – דערקלערט שׂרה זיו, – אויך דאָס פֿאָדערט פֿון אונדז אָפּהיטן און אונטערהאַלטן די ייִדישע קולטור.

שׂרה זיו האָט ניט קיין אילוזיעס, אַז ״מאָרגן וועלן מיר זיך, מירצעשעם, אויפֿכאַפּן און אַלע וועלן אָנהייבן רעדן ייִדיש. אונדזער ציל, אין דער נאַציאָנאַלער אינסטאַנץ, איז צו גאַראַנטירן די צוקונפֿט פֿון ייִדיש און ייִדישער קולטור, צו גאַראַנטירן, אַז מיר וועלן דערלעבן צו זען ייִדישע ווערק אין איבערזעצונג אויף העברעיש, צו גאַראַנטירן, אַז אונדזער יוגנט וועט קענען זיך באַקענען מיט די ווערק פֿון די ייִדישע קינסטלער פֿון נעכטן און הײַנט, צו גאַראַנטירן, אַז די קומענדיקע דורות וועלן ירשענען די נאַציאָנאַלע און קולטורעלע אוצרות פֿונעם ייִדישן פֿאָלק״.

לטובֿת די דאָזיקע צילן, שטרײַכט אונטער שׂרה זיו, די נאַציאָנאַלע אינסטאַנץ שטיצט אונטער אַנשטאַלטן, וועלכע באַשעפֿטיקן

שׂרה זיו: ״איך בין אָפּטימיש לגבי ייִדיש״

זיך מיט שאַפֿן קונסטווערק אויף ייִדיש, דהײַנו, – מוזיק און ליטעראַטור, און זאָרגן וועגן די איבערזעצונגען פֿון ייִדיש אויף עבֿרית. די נאַציאָנאַלע אינסטאַנץ פֿאַר ייִדישער קולטור טיילט צו סטיפּענדיעס די סטודענטן, וועלכע פֿאָרשן די ייִדישע שפּראַך און קולטור, כּדי פּאָרויסרוקן ייִדיש צווישן דער יוגנט, און באַזונדער כּדי אַרײַנפֿירן ייִדיש אין די שולן ווי אַ מאַטורע־קעגנשטאַנד.

שׂרה זיו, ווי זעט איר די ייִדישע שפּראַך און קולטור אין מדינת־ישׂראל אין פֿופֿציק יאָר אַרום?

אויב מיר וועלן ניט אין שטאַנד זײַן צו שאַפֿן אַ פּאַסיקע סבֿיבֿה און באַדינגונגען, וועלכע סטימולירן די מענטשן, דאַן וועט אונדזער געשיכטע האַלטן אין איין אונטערגיין, – פֿאַרסך־הכּלט שׂרה זיו, – איך זע ניט קיין לאַנד, וועלכעס איז כּולו ייִדישלאַנד, ווו אַלע רעדן און שאַפֿן נאָר אויף ייִדיש, אָבער איך זע די זיכערע צוקונפֿט פֿון ייִדיש... אויב מיר וועלן ״באַהערשן״ דעם יונגן דור.

מיט ליבע צו ייִדיש

שׂרה זיו, די ראַט־פֿאָרזיצערין פֿון דער נאַציאָנאַלער אינסטאַנץ פֿאַר ייִדישער קולטור, איז אָפּטימיש באַשטימט לגבי דער צוקונפֿט פֿון מאַמע־לשון אין מדינת־ישׂראל

אילן אַביאַתר

מיט הונדערט יאָר צוריק, ווען אליעזר בן־יהודה איז געווען באַשעפֿטיקט מיט אויפֿלעבן דאָס מאָדערנע העברעיִש, ייִדיש איז געווען די הויפּטשפּראַך בײַם רובֿ איראָפּעיִשע ייִדן, און מיט די עמיגראַנטן־כוואַליעס איז פֿאַרשפּרייט געוואָרן ייִדיש און די ייִדישע קולטור אויך אין אַמעריקע און אַפֿילו אין דער מאַנדאַט־פּאַלעסטינע.

פֿון 16 מיליאָן ייִדן האָבן אין 1939־טן יאָר אַרום 11 מיליאָן גערעדט ייִדיש, אָבער בעת דער קאַטאַסטראָפֿע איז פֿאַרניכטעט געוואָרן מער ווי אַ העלפֿט פֿון די ייִדיש־שפּראַכיקע. בעתן אויפֿקום־פּראָצעס פֿון מדינת־ישׂראל, ייִדיש און די ייִדישע קולטור האָבן זיך קעגנגעשטעלט דער יונגער ישׂראלדיקער קולטור, די ייִדישע קולטור איז ממש באַזײַטיקט געוואָרן און דערנידעריקט.

מיט דער צײַט, ווען אין ישׂראלדיקן מולטי־קולטורעלן שמעלצטאָפּ האָבן זיך צונויפֿגעשמעלצט פֿאַרשיידענע קולטורן, ייִדיש איז „אַרויס" פֿונעם שאָטן. אין 1996־טן יאָר איז געגרינדעט געוואָרן די נאַציאָנאַלע אינסטאַנץ פֿאַר ייִדישער קולטור, כּדי צו אָפּהיטן, אַנטוויקלען און פֿאַרזיכערן דעם המשך פֿון דער ייִדישער קולטור.

מיט פֿינף יאָר צוריק, ווען די נאַציאָנאַלע אינסטאַנץ פֿאַר ייִדישער קולטור איז פֿאַרזונקען געוואָרן אין חובֿות, האָט לימור לבֿנת, די קולטור־און־ספּאָרט־מיניסטאָרין פֿון יענער צײַט, נאָמינירט די בכּבֿודיקע פּעדאַגאָגין דר' שׂרה זיו ווי אַ לייטערין פֿונעם אַמט, מיט אַ ציל צו מאַכן אָן אָרדענונג אין דער אינסטאַנץ.

„דאָס איז געווען מײַן ליבע צו ייִדיש", – האָט געענטפֿערט שׂרה זיו, ווען מ'האָט זי געפֿרעגט פֿאַר וואָס איז זי מסכּים געווען אָנצונעמען דעם פּאָסטן. די דאָזיקע ליבע און אַ לעבעדיקער נײַגער האָבן געעשטיגן, כאָטש זי איז געוואַקסן אין אַ ניט ייִדיש־שפּראַכיקער משפּחה. איר פֿאָטער איז געווען אַ לערער פֿון עבֿרית, אָבער פֿון צײַט צו צײַט האָבן אירע עלטערן גערעדט צווישן זיך אויף ייִדיש.

שׂרה זיו האָט שטודירט ייִדיש אינעם בר־אילן־אוניווערסיטעט, נאָך איידער האָט זי געמאַכט איר דאָקטאָר־אַרבעט, וועלכע האָט באַהאַנדלט ייִדיש־ענינים בעת דער פֿריִער אויסבילדונג פֿון מדינת־ישׂראל. זי איז אויך אַ מאַגיסטער אין לערער־פֿאַרפֿולקומונג און פֿירט אָן מיט דער צווישנפֿעלקערלעכער אָפּטיילונג פֿונעם מופֿת־אינסטיטוט, וועלכער באַשעפֿטיקט זיך מיט פֿאַרפֿולקום־קורסן פֿאַר די לערער (אָן אַ רווח־כוונה) בײַם בילדונגס־מיניסטעריום.

וואָס איז שייך דעם פֿינאַנץ־באַלאַנס פֿון דער נאַציאָנאַלער אינסטאַנץ פֿאַר ייִדישער קולטור, זאָגט שׂרה זיו, הײַנט איז די אַרבעט אין פֿולן גאַנג, כּדי צו דערגרייכן די באַשטימטע צילן, און מע קען אַפֿילו רעדן וועגן געוויסע רווישעמדיקע דערגרייכונגען.

נאַציאָנאַלע אינסטאַנץ פֿאַר ייִדישער קולטור אַרבעט אין עטלעכע ריכטונגען, דערקלערט שׂרה זיו. עס איז באַשטימט געוואָרן אַ יערלעכער פּרײַז פֿאַר די דערגרייכונגען אויפֿן געביט פֿון דער ייִדישער קולטור, און דער ערשטער לאַורעאַט פֿונעם פּרײַז איז געוואָרן דער גרינדער פֿונעם ייִדישפּיל־טעאַטער שמואל עצמון־ווירצער, פֿאַר זײַנע דערגרייכונגען אויפֿן טעאַטער־געביט. דער פּרײַז פֿאַרן יאָר 2015 איז צוגעטיילט געוואָרן דער ייִדישער דיכטערין רבֿקה באַסמאַן בן־חיים (זעט אינטערוויו מיט דער לאַורעאַטין אויפֿן זײַטל 4), פֿאַר איר טעטיקייט אין ציִען דעם גאָלדענעם פֿאָדעם פֿון דער פֿאַרגאַנגענהייט אין דער קעגנוואַרט, ווי אויך פֿאַר איר טעטיקייט אין פּאָפּולעריזירן די ייִדישע ווערק אין איבערזעצונגען אויף עבֿרית.

סאַלוט לכּבֿוד ייִדיש

ינע טײַערע ייִדיש־שפּראַכיקע פֿרײַנד און ליבהאָבער פֿון ייִדיש,

ך וויל באַדאַנקען די נאַציאָנאַלע אינסטאַנץ פֿאַר ייִדישער לטור און איר לייטערין שׂרה זיו, ווי אויך אַלע חבֿרים פֿון נר אינסטאַנץ פֿאַר די מוטיקע באַמיִונגען אויפֿצולעבן און אַרשפּרייטן די ייִדישע קולטור סײַ צווישן די ישׂראלדיקע רגער און סײַ צווישן די ייִדן אין תּפֿוצות.

געשיכטע פֿון ייִדישן פֿאָלק איז דורכגעפֿלאָכטן מיט דער דישער קולטור. אין משך פֿון מער ווי טויזנט יאָר, זינט די ייִדן אָבן זיך באַזעצט אין צענטראַל־אייראָפּע, די ייִדישע שפּראַך אָט געהיט זייער שטעלונג ווי די שפּראַך פֿונעם אַשכּנזישן דנטום, האָט אָפּגעהיט איר בכּבֿודיק צענטראַל אָרט אויף די טלעך פֿון דער וווּנדערלעכער געשיכטער פֿון אונדזער פֿאָלק.

דיש איז אויך די שפּראַך פֿון אונדזער נאַציאָנאַלן הומאָר. אין שך פֿון איר עקזיסטענץ האָט זי געדינט ווי אַ בינדונגס־בריק וישן דײַטשער שפּראַך און ייִדישן אות, צווישן אַרמישן נקסיקאָן און דער אייביקײַט פֿון ייִדישן פֿאָלק, צווישן לשון־ וש און דער טאָג־טעגלעכער שפּראַך, פּאָלעמיק און וויכּוחים. ממשותדיקע ווירקלעכקייט פֿונעם ייִדישן לעבן אין גלות האָט געגעבן דער ייִדישער שפּראַך די אַנטציקונג־ניואַנסן פֿון פּילעוודיקייט, שאַרפֿזיניקײַט און הומאָר. דער שטאַרקער ציִערישער כּוח פֿון ייִדיש איז געבליבן פֿאַרבונדן מיטן אַגער־געפֿיל און בענקשאַפֿט נאָך יענער אײַנגעוואָרצלטער דישער ווירקלעכקייט, וואָס איז געווען און מער ניטאָ.

דיש האָט זיך וווּנדערלעך אויסגעצייכנט אויפֿן שאַפֿונגס־פֿעלד. דישע שרײַבער און פּאָעטן האָבן ״פֿאַרכאַפּט״ די גאַנצע עלט, אײַנרעכנדיק די גרויסע און ווײַטע לענדער. אַזעלכע אַפֿער ווי שלום־עליכם, באַשעוויס־זינגער, שמואל־יוסף עגנון, ־אָדעצקי – האָבן געשאַפֿן און געחלומט אויף ייִדיש. זייערע אַפֿונגען האָבן צוגעגרייט אַ פֿעסטן באָדן פֿאַר זייערע שׂראלדיקע נאָכפֿאָלגער, – די שפּורן און די השפּעה פֿון זייערע ערק קען מען זען אין די ווערק פֿון די ישׂראלדיקע קינסטלער ז הײַנטיקן טאָג.

ווי קולטור־מיניסטאָרין, וועלכע מוז זאָרגן וועגן דער כּלל־באַפֿעלקערונג, וועגן פֿאַרשיידענע קולטורן און שפּראַכן, פֿון וועלכע איז צונויפֿגעשטעלט די פֿילפֿאַרביקע מאָזאַיִק פֿון דער ישׂראלדיקער געזעלשאַפֿט, שטאָלציר איך מיטן וואָגיקן בײַטראָג פֿון דער נאַציאָנאַלער אינסטאַנץ פֿון ייִדישער קולטור, מיט אירע דערפֿאָלגן אין אָפּהיטן און פֿאַראייביקן די נציאָנאַלע ייִדישע ירושה, סײַ די שפּראַך און סײַ די קולטור.

איך בין זיכער, אַז אַ פֿאָלק, וואָס היט ניט אָפּ און פֿאַרגעסט זײַן פֿאַרגאַנגענהייט, קען ניט בײַשטיין די שווערע אויפֿגאַבעס, וועלכע שטייען פֿאַר אים אויפֿן וועג אין דער צוקונפֿט. אַזוי אַרום, כ׳האָב בדעה אונטערהאַלטן די געזעלשאַפֿטלעכע איניציאַטיוון, וועלכע דינען די אינטערעסן פֿון דער כּלל־באַפֿעלקערונג פֿון מדינת־ישׂראל, און צווישן זיי אויך די ייִדיש־ירושה. דאָס איז אונדזער וועג צו פֿאַרבינדן דעם קומענדיקן דור מיט זײַנע וואָרצלען, און פֿאַרזיכערן, אַז אויך ווײַטער וועט ייִדיש ממשיך זײַן צו חידושן, משׂמיח זײַן און פֿרייען, וועט באַרירן די הערצער פֿון אַלע נאָכפֿאָלגער פֿון ייִדיש און וועט צוציִען אַלץ נײַע און נײַע ליבהאָבער.

אײַער

מירי רגב

קולטור־און ספּאָרט־מיניסטאָרין

אויפֿלעבונג פֿון ייִדיש

אינהאַלט

1 באַגריסונגען פֿון דער קולטור־און ספּאָרט־מיניסטאָרין דעם זשורנאַל פֿון דער נאַציאָנאַלער אינסטאַנץ פֿאַר ייִדישער קולטור *The Jerusalem Report*

2 מיט ליבע צו ייִדיש

שׂרה זיו, די ראַט־פֿאָרזיצערין פֿון דער נאַציאָנאַלער אינסטאַנץ פֿאַר ייִדישער קולטור, איז אָפּטימיש באַשטימט לגבי דער צוקונפֿט פֿון מאַמע־לשון אין מדינת־ישׂראל

4 אָטעמען ייִדיש

די דיכטערין רבֿקה באַסמאַן בן־חיים שרײַבט אויף ייִדיש כּדי אָפּצוהיטן אין זיך דעם זכּרון וועגן "יענע, וואָס האָבן ניט דערגרייכט דעם ברעג".

6 אַ מײַסטער פֿון קאַמופֿלאַזש

דורך שעפֿערישע און אַלטערנאַטיווע שיטות, ווערט ייִדיש אויפֿגעלעבט און קערט זיך אום אין דער ייִדישער כּלל־קולטור, און די עדות פֿון דעם שטילן רענעסאַנס ווערן זײַער אָפּט אַנטציקט פֿון דער עמאָציאָנעלער גרייס פֿון איר השפּעה.

רעדאַקטאָר – אילן אַבֿיאתר
קינסטלערישער רעדאַקטאָר – מיכל כּהן־עקשטיין
געשעפֿטס־דירעקטאָר – רוויטל יאַקין־קראַקאָווסקי

די הילה – אַבֿי כּץ

הרשות הלאומית לתרבות היידיש
נאַציאָנאַלע אינסטאַנץ פֿאַר ייִדישער קולטור

מיט אַ האַרציקער דאַנקבאַרקייט דעם קולטור־און ספּאָרט־מיניסטעריום
פֿאַר זײַן כּסדרדיקער שטיצע
די ראַט־פֿאָרזיצערין און די מיטגלידער פֿונעם דירעקטאָרן־ראַט פֿאַר זייער מסירת־נפֿשדיקע
געטרײַשאַפֿט אין אָפּהיטן און אַנטוויקלען די ייִדישע שפּראַך און קולטור אין מדינת־ישׂראל

* פּראָפֿ' יצחק בן־מרדכי
* ד"ר בתיה בר־לבֿ
* חיה גאָלדבערג (בראַל)
* אָסף גלאַי
* הניה ווינטער
* פּראָפֿ' חנה ווירט־נשר
* שלמה ווישינסקי
* מלכּה זמלי
* פּראָפֿ' גאַבי כּודיק
* ישׂראל טרייסטמאַן
* ד"ר מרדכי יושקאָווסקי
* פּראָפֿ' נתן כּהן
* ד"ר סולי נתן
* ד"ר עירית פֿאָגעל־גבֿע
* כּרמלה קאָפּלעד
* שמואל (מילקי) רובינשטיין
* ד"ר דן רונן

די ראַט־פֿאָרזיצערין – ד"ר שׂרה זיו

די גענעראַל־דירעקטאָרין – יהודית סולל

נאַציאָנאַלע אינסטאַנץ פֿאַר ייִדישער קולטור, קאַפּלאַן־גאַס 17, תּל־אָבֿיבֿ
טעלעפֿאָן - 97236006325
וועבזײַטל: Yiddish-rashutleumit.co.il / בליצפּאָסט־אַדרעס: Yiddish@yidreshut.co.il

The Jerusalem
Report

הרשות הלאומית לתרבות היידיש
נאַציאָנאַלע אינסטאַנץ פֿאַר ייִדישער קולטור

אויפֿלעבונג פֿון ייִדיש

ייִדישע קולטור לעבט און פֿילט זיך גוט אין מדינת־ישׂראל